

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-
педагогічної, методичної та
виховної роботи

_____ О. А. Лагоднюк
“ _____ ” _____ 2018 р.

Національний університет
водного господарства та
природокористування

06-07-14

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

INTRODUCTION TO THE SPECIALTY

Галузь знань	03	ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
Branch of knowledge	03	HUMANITARIAN SCIENCES
Спеціальність	031	РЕЛІГІЄЗНАВСТВО
Speciality	031	RELIGIOUS STUDIES

Робоча програма навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» для студентів спеціальності «Релігієзнавство» НУВГП денної форми навчання. Рівне: НУВГП, 2018. – 15 с.

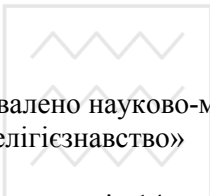
Розробник: Коберська Т.А., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії.

Протокол від 13 червня 2018 року № 10.

Завідувач кафедри

доктор філософських наук,
професор Наконечна О. П.

Національний університет
економіки, господарств
та природокористування

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю 031
«Релігієзнавство»

Протокол від 14 червня 2018 року № 2

Голова науково-методичної комісії

Наконечна О. П.

© Коберська Т.А., 2018 рік

© НУВГП, 2018 рік

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки ФП 1.6 «Вступ до спеціальності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності «Релігієзнавство». Даний курс є базовим до комплексу дисциплін, що складають академічне та дисциплінарне релігієзнавство й передбачає ознайомлення студентів із основними проблемними блоками, що будуть викладатися їм у майбутньому в рамках релігієзнавчих дисциплін.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система знань про закономірності становлення та розвитку релігії, її роль у житті суспільства та індивіда. Метою вивчення дисципліни є сприяння розвитку світоглядної, методологічної та комунікативної культури майбутніх фахівців-релігієзнавців, формування знань й розуміння релігійної ситуації в Україні та світі, а також актуальних тенденцій розвитку сучасного релігієзнавства; осмислене використання теоретичних й практичних знань у викладанні релігієзнавчих дисциплін, розв'язанні міжконфесійних конфліктів та налагодженні контактів з представниками різних релігійних, громадських й державних організацій.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Вступ до спеціальності», є складовою частиною циклу фундаментальних дисциплін для підготовки студентів за спеціальністю «Релігієзнавство». Вивчення курсу «Вступ до спеціальності» опирається на дисципліни «Філософія», «Культурологія» та забезпечує перехід до успішного освоєння інших дисциплін даного циклу: «Філософія релігії», «Психологія релігії», «Феноменологія релігії», «Соціологія релігії», «Експертиза у соціально-релігійній сфері», тощо.

Опанування курсу вимагає поглибленого вивчення релігійної літератури, активної роботи на лекціях, семінарських заняттях та самостійної підготовки, що передбачає здійснення історичного, філософського аналізу релігієзнавчих проблем, виконання наукових проєктів.

АНОТАЦІЯ

Курс “Вступ до спеціальності” є пропедевтичним у релігієзнавстві й вивчає релігійну ситуацію від минулого до сучасності з означенням тенденцій і перспектив її розвитку. У межах освітньої програми передбачено: дослідження суспільно-історичної природи

релігії, ознайомлення з основними релігійно-філософськими ідеями, типологією первісних вірувань, специфікою національних, світових, нетрадиційних релігійних течій; висвітлення питань релігійної ситуації в Україні та ролі релігійного фактору в національній розбудові; об'єктивний аналіз проблем свободи совісті й віросповідання в теоретичному і практичному вирішенні та процесів організації екуменічного руху.

Набуття знань з релігієзнавства є вагомою основою у формуванні професійної компетентності, сприяючи вихованню у студентів високих духовних запитів, толерантного відношення, досягненню міжконфесійної злагоди у суспільстві.

Ключові слова: релігія, академічне релігієзнавство, віра, релігійна свідомість, релігійний культ, особистість.

ABSTRACT

The course "Introduction to the specialty" is propaedeutic in religious studies and studies the religious situation from the past to the present with the definition of trends and prospects for its development. Within the educational program provided: a study of socio-historical nature of religion, learning the basic religious and philosophical ideas typology of primitive beliefs, specific national, international, non-traditional religious movements; coverage of the religious situation in Ukraine and the role of the religious factor in national development; objective analysis of the problems of freedom of conscience and religion in the theoretical and practical decision-making and processes of organization of the ecumenical movement.

Acquiring knowledge in religious studies is a significant foundation in the formation of professional competence, promoting the upbringing of high spiritual demands by students, tolerant attitudes, and the achievement of interfaith harmony in society.

Key words: religion, academic religious studies, faith, religious consciousness, religious cult, personality.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03</u> <u>«Гуманітарні науки»</u>	Нормативна	
	Спеціальність <u>031 Релігієзнавство</u>		
Модулів – 2	Спеціалізація: Релігійні комунікації Етичні основи релігії	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	-
Загальна кількість годин – 90 год.		Семестр	
		1-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 2,7	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Лекції	
		16 год.	-
		Семінарські заняття	
		16 год.	-
		Самостійна робота	
		58 год.	-
		ІНДЗ	
Форма контролю			
залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 35,5 % / 64,5 %.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу – формування у студентів цілісного знання про релігієзнавство, його специфіку, структуру, методи дослідження, основні підходи та проблеми; вивчення закономірностей виникнення, розвитку та функціонування релігії в різних культурно-історичних формах, як специфічного ціннісно-світоглядного явища культури; оволодіння навичками щодо взаємодії сфери релігійних організацій з мас-медіа та налагодження діалогу у вирішенні міжетнічних й релігійних конфліктів.

Завдання:

- визначення структури релігієзнавства та міждисциплінарних досліджень релігії;
- розкриття основних принципів, методологічних підходів та сучасних напрямків в релігієзнавчих дослідженнях;
- з'ясування особливостей віровчення, культу та форм релігійного життя релігій світу їх впливу на історичний розвиток людства;
- осмислення процесів релігійного розвитку в Україні;
- засвоєння принципів свободи совісті та віросповідання;
- виховання світоглядних і духовно-моральних ціннісних орієнтацій, культури релігійної толерантності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» студент повинен **знати:**

- ◇ специфіку та структури академічного та дисциплінарного релігієзнавства;
- ◇ термінологію, основні принципи та методи релігієзнавчого знання;
- ◇ доктринальні особливості змісту віровчення та культу релігій світу;
- ◇ фактори впливу конфесійного чинника у бутті українського народу та тенденції розвитку релігійних процесів в сучасній Україні;
- ◇ світоглядно-гуманістичний зміст вільнодумства, міжнародне право про свободу совісті та законодавче врегулювання в Україні;
- ◇ роль релігії в сучасних інтегративних процесах, вирішенні міжетнічних, політичних конфліктів, соціально-політичних рухах.

уміти:

- ◇ розрізняти релігію як феномен та інституційну форму її існування й розуміти значення впливу релігій світу на формування цивілізаційних ідеалів людства;
- ◇ об'єктивно оцінювати та аналізувати різноманітні релігієзнавчі концепції, застосовувати одержані знання при вирішенні професійних завдань, дослідженні тих чи інших релігієзнавчих проблем;
- ◇ обґрунтовувати власну світоглядну позицію щодо ваги релігії у особистісному та суспільному житті;
- ◇ аналізувати етноконфесійні ситуації, причини міжконфесійних конфліктів, що складаються в різних країнах, знаходити шляхи виходу з них;
- ◇ проявляти терпимість та толерантне відношення щодо різних релігійних переконань й культур;
- ◇ налагоджувати медійну комунікацію між релігійними організаціями та суспільством;
- ◇ практично використовувати набуті знання для сприяння досягнення міжконфесійної злагоди в суспільстві.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль 1. Релігієзнавство як наукова дисципліна та галузь гуманітарного знання.

Тема 1. Вступ до релігієзнавства як пропедевтичний курс до спеціальності.

Предмет, структура, методологія релігієзнавства як академічної дисципліни. Місце релігієзнавства як наукового дослідження релігії в системі гуманітарних наук. Дисциплінарна структура релігієзнавства. Принципи релігієзнавчих досліджень. Розвиток уявлень про релігію. Особливості історичного, філософського, соціологічного, психологічного, феноменологічного аналізу релігії. Релігієзнавство і теологія: співставлення предмету, структури та методології. Нові методологічні підходи в світовому релігієзнавстві. Українське академічне та практичне релігієзнавство в сучасному суспільстві.

Тема 2. Феномен релігії: зміст, структура, функції.

Основні підходи до визначення релігії. Єдність і багатоманіття джерел релігії. Теорії походження релігій: богословські та науково-раціоналістичні підходи. Видатні дослідники релігії. Релігійна свідомість. Релігійний культ. Інституціоналізація релігії. Типи релігійних організацій. Функції релігії. Класифікації та систематизації релігійних феноменів. Релігія і звичай, релігія і мораль, релігія і право. Церква і держава. Релігійний фундаменталізм та клерикалізм. Принцип теократії. "Громадянська релігія". Держава, її політика щодо релігії та церкви.

Тема 3. Історичні форми релігійності.

Умови формування первісних релігійних вірувань. Еволюція ранніх вірувань. Родо-племінні культури. Характерні риси і типи національних та національно-державних релігій. Національні та національно-державні релігії Стародавнього Світу. Національні та національно-державні релігії сучасності: типологічні ознаки. Національні релігії Індії: індуїзм, джайнізм, сикхізм. Конфуціанство та даосизм як соціально-філософське вчення і релігія. Синто - японська національна релігійна система. Іудаїзм – перша у світі монотеїстична релігія.

Тема 4. Світові релігії сучасності: типове та особливе.

Типологічні риси світових релігій. Спільне та особливе у походженні, становленні та еволюції буддизму, християнства та ісламу як світових релігій. Релігійне та етичне вчення буддизму, його основні напрями, течії та школи. Культурно-історичне значення буддизму. Передумови виникнення християнства. Головні принципи догматики, культу та організації в християнстві. Основні напрями християнства: їх особливості. Християнство в контексті сучасності. Іслам як світова релігія: основи віровчення та культу. Бог, світ, людина в ісламі. Основні течії в ісламі та їх особливості.

МОДУЛЬ 2.

Змістовий модуль 2. Релігія як соціальне явище.

Тема 5. Релігія в контексті історії України.

Релігійні вияви національного буття українців. Українське язичництво. Християнізація України-Русі. Середньовічне християнство в Україні. Берестейська унія. Могилянська доба українського Православ'я.

Роль християнства в розвитку української культури. Поширення протестантизму. Видатні постаті ХХ ст. про роль церкви та функціональне значення релігії. Секулярні тенденції і формування нових форм релігійності. Релігієзнавча думка в умовах незалежної України.

Тема 6. Конфесійний плюралізм та сучасні виклики.

Географія релігій та тенденції їх поширення. Кризові явища в сучасному релігійному житті: криза традиційної релігійності та церковності. Виникнення нових релігійних традицій як закономірність історико-релігійного процесу. Еволюція вчення, культової та позакультової діяльності традиційних конфесій: взаємодія модернізму та фундаменталізму. "Соціальні доктрини" в рамках різних конфесій та церков. Глобальні проблеми сучасності в їх богословському та релігійно-етичному осмисленні. Екуменізм як вияв універсалістських тенденцій та туризм як потяг до збереження культурно-релігійної ідентичності.

Тема 7. Новітні релігійні течії.

Поняття «нетрадиційні релігії». Причини виникнення релігійних новоутворень. Криза традиційної релігійності. Роль наукового світогляду в появі нових релігійних рухів. Соціально-психологічні причини як фактор виникнення неорелігій. Глобальні екологічні проблеми та політичні чинники появи неокультів. Нетрадиційна релігійність як наслідок пошуку нових ціннісних орієнтирів. Використання ідей та концепцій окультизму, спиритизму, теософії, сучасної філософської антропології, астрології. Соціальний ґрунт поширення неорелігій. Відкритість для нових ідей та вчень. Класифікація нетрадиційних релігійних вірувань та рухів.

Тема 8. Вільнодумство, секуляризація та свобода совісті.

Філософсько-релігієзнавчий зміст поняття «свобода совісті». Державно-церковні відносини в історико-філософському вимірі, історія та сучасність. Демократизація відносин між церквою та державою в суверенній Україні. Конфесійна структура і географія релігій в Україні. Мережа релігійних об'єднань в Україні та характеристики їх діяльності. Світоглядний та конфесійний плюралізм. Етноконфесійна ситуація в Україні та міжцерковні відносини. Конституційно-правові основи забезпечення свободи світогляду в Україні. Тенденції державно-

церковних відносин. Міжнародні правові гарантії свободи совісті та релігійних переконань.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин			
	Лекції	Сем.з.	СРС	Разом
1	2	3	4	5
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Релігієзнавство як наукова дисципліна та галузь гуманітарного знання.				
Тема 1. Вступ до релігієзнавства як пропедевтичний курс до спеціальності.	2	2	7	11
Тема 2. Феномен релігії: зміст, структура, функції.	2	2	7	11
Тема 3. Історичні форми релігійності.	2	2	7	11
Тема 4. Світові релігії сучасності: типове та особливе.	2	2	8	12
Модуль 2				
Змістовий модуль 2. Релігія як соціальне явище.				
Тема 5. Релігія в контексті історії України.	2	2	7	11
Тема 6. Конфесійний плюралізм та сучасні виклики.	2	2	7	11
Тема 7. Новітні релігійні течії.	2	2	8	12
Тема 8. Вільнодумство, секуляризація та свобода совісті.	2	2	7	11
Усього годин	16	16	58	90

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Теми	Кількість годин
1.	Теоретичний та практичний виміри релігієзнавства як комплексної дисципліни.	2
2.	Релігія як соціально-духовний феномен.	2
3.	Генезис ранніх історичних форм релігії.	2
4.	Особливості світових релігій сучасності.	2
5.	Релігія в національному бутті українського народу.	2
6.	Конфесійний плюралізм у сучасному світі.	2
7.	Нетрадиційні релігії сучасності.	2
8.	Свобода віросповідання та свобода совісті.	2
	Разом	32

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

16 годин – підготовка до аудиторних занять;

20 годин – підготовка до контрольних заходів;

22 годин – опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях.

6.1. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теорії походження релігії та їх методологічні межі.	7
2.	Філософське витлумачення феномену релігії.	7
3.	Історичне витлумачення феномену релігії.	7
4.	Міжконфесійні відносини: проблеми християнського екуменізму.	8
5.	Релігія як націоформуючий фактор в Україні.	7
6.	Аксіологічний статус релігії.	7
7.	Релігійні геополітичні реалії сьогодення.	8
8.	Етнологія релігії: традиція вітчизняного релігієзнавчого дослідження проблем релігії.	7
	Разом	58

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» використовуються:

- інтерактивні лекції;
- мультимедійні засоби;
- елементи проблемної лекції;
- доповіді та повідомлення;
- творчі завдання, есе;
- письмові самостійні роботи;
- підготовка публікації з релігійної проблематики;
- навчальні дискусії та дебати;
- кейс-методи;
- усні опитування;
- тестові завдання;
- обговорення медійних матеріалів на історичну та філософсько-релігійну тематику.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань проводиться як в усній, так і в письмовій формах:

- усне опитування або письмові самостійні роботи на предмет знання термінів і понять дисципліни;
- тестування;
- проектні завдання.

Контроль самостійної роботи:

- перевірка письмової підготовки доповідей, проектів-есе, першоджерел, термінологічного словника;
- тестування.

Форми і методи контролю відображені у 100 бальній шкалі оцінювання знань.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне опитування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				100
50				50				
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	
2	2	2	2	2	2	2	2	

9. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення навчальної дисципліни становлять:

1. Конспект лекцій на паперових носіях.
2. Конспект лекцій на електронних носіях.
3. Мультимедійні презентації до тем дисципліни Роздатковий матеріал до семінарських занять (тестові, індивідуальні завдання, проблемно-пошукові запитання, теми есе).
4. Першоджерела на паперових та електронних носіях.
5. Коберська Т.А. Методичні вказівки та плани семінарських занять з дисципліни «Вступ до спеціальності» для студентів спеціальності 031 «Релігієзнавство» НУВГП денної форми навчання. Рівне: НУВГП, 2018. – 32 с. Інформаційні ресурси у цифровому репозиторії / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/view/types/methods/>

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Абрамович С. Релігієзнавство: підручник / С. Абрамович, М. Тілло, М. Чикарькова. – К. : Дакор, 2015. – 512 с.
2. Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією професора А. Колодного. – Київ: Світ Знань, 2000. – 862 с.
3. Вандишев В.М. Релігієзнавство: Навч. пос. – Київ: Кондор, 2009. – 240 с.

4. Історія релігій світу: Навч. посіб. В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 536 с.
5. Кислюк К. В. Релігієзнавство : підручник для студентів вузів / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – Київ : Кондор, 2016. – 636 с.
6. Лубський В.І., Горбаченко Т.Г., Лубська М.В., Яковенко А.І. Релігієзнавство. Підручник. За ред. Лубського В.І. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 446 с.
7. Релігієзнавство: історія та теорія релігії : підручник / [О.М.Єременко, Н.С.Звонок, Я.В. Кічук та ін.] ; за заг. ред. О.М.Єременка, О.О. Смоліной. – Северодонецьк: вид-во СНУ ім.В.Даня, 2017. – 268 с.
8. Чорненький Я. Я. Релігієзнавство: теоретико-практичний курс : навчальний посібник / Я. Я. Чорненький. – К. : Професіонал, 2005. – 544 с.
9. Яроцький П. Л. Релігієзнавство (Сучасні релігійні процеси у світі й Україні): Підручник. – Київ: Кондор, 2015. – 442 с.

Допоміжна література:

1. Дашкевич Я. Р. Україна на перехресті світів: релігієзнавчі й соціокультурні студії [Текст] - Львів : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського : Вид-во Укр. Католического ун-ту, 2016. - XLVI, 601 с., [4] арк. іл.
2. Дисциплінарне релігієзнавство. Колект. монографія. – Київ, 2009.
3. Еліаде М. Трактат з історії релігій / Пер. з фр. Олексія Панича. – Київ: Дух і літера, 2016. – 520 с.
4. Історія писемності, священних книг і віроповчальних текстів [Текст]: Навч. посіб. і хрестоматія в 2 т. : т. 1. / В. І. Лубський, А. Є. Харьковщенко, Т. Г. Горбаченко, М. В. Лубська. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 448 с.
5. Колодний А. Історіософія релігії. – Київ: Українська асоціація релігієзнавців, 2013. – 386 с.
6. Колодний А. Україна в її релігійних вимірах. – Львів, 2005.
7. Костюкович П.И. Религиоведение: Хрестоматия. – Мн.: Новое знание, 2001. – 480 с.
8. Лозко Г. Українське народознавство. – К.: «АртЕк», 2006. – 472 с.
9. Огієнко, І. Світильники землі української / І. Огієнко. – Київ : Наша культура і наука, 2017. – 440 с.

10. Православ'я в Україні : зб. матеріалів V Міжнар. наук. конф., присвяч. 400-літтю Київ. Акад. (1615-2015). Ч. 2 / УПЦ Київського Патріархату. – Київ, 2015. – 510 с.
11. Рижкова С.А. Типологія релігій: Навч. пос. - Київ: Кондор, 2005. – 448с.
12. Труди Київської Духовної Академії : наук. зб. Київ. правосл. богослов. акад. № 16 (188) / ред. кол. митр. Переяслав-Хмельницьк. і Білоцерків. Епіфаній (Думенко). – Київ, 2016. – 399 с.
13. Церковне (канонічне) право : підручник : до 180-річчя Київ. ун-ту : до 55-річчя кафедри релігієзнавства / В. І. Лубський [та ін.] - К. : Центр учб. літ., 2015. - 640 с.
14. Элиаде М. История веры и религиозных идей. В 3 т. Т. 1. От каменного века до Элевсинских мистерий. Перев, с фр. 2-е изд., исправл. – Москва, Критерион, 2002. – 464 с.

13. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Буддизм / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://buddhism.ua/>
2. Міжнародна асоціація релігієзнавців / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.iahr.dk/>
3. Основи ісламу / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://galgai.com/forum/archive/index.php/t-3923.html>
4. Портал про релігії та релігієзнавство / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://relig.info/encyclopedia/religiovedenie>
5. Протестантські ресурси / [Електронний ресурс]. – режим доступу: www.rchgi.spb.ru/christian/resurs_3.htm
6. Релігійно-інформаційна служба України / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://risu.org.ua/>
7. Центр релігієзнавчих досліджень та міжнародних духовних стосунків / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://crsr.org.ua/>